

Н. М. Бакаянова,

адвокат, АФ «Собраніє», доктор юридичних наук, завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», секретар дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Одеської області

ЧЕСНІСТЬ ТА ДОБРОПОРЯДНА РЕПУТАЦІЯ АДВОКАТА

15 лютого 2019 р. V з'їзд адвокатів України проголосував 96 голосами з 181 присутніх делегатів за прийняття змін та доповнення Правил адвокатської етики принципом «Чесність та добропорядна репутація адвоката». Це питання, включене до порядку денного як «різне», викликало чимало дискусій і до, і під час його обговорення.

Неприйняття принципу, який є невід'ємною складовою адвокатської етики з найдавніших сторінок історії адвокатури, у виступах на з'їзді адвокатів України та у публікаціях у соціальних мережах мотивувалося тим, що: 1) принцип чесності не потребує закріплення у Правилах; 2) відсутність конкретного визначення застосованих у Правилах термінів «чесність» і «добропорядна репутація» є небезпечним, оскільки зміст цих понять у кожному випадку залежить від суб'єктивного сприйняття; 3) чи не стане закріплення цього принципу у Правилах підставою для необґрунтованого притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності?

Окреслені питання потребують відповідей, адже мають значення для дотримання адвокатами Правил адвокатської етики та є важливими у дисциплінарній практиці кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури.

1. Принцип чесності та порядності, як один з основних принципів адвокатської етики, був закріплений у ст. 11 Правил адвокатської етики, схвалених Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури 1—2 жовтня 1999 р. Нові редакції Правил адвокатської етики 2012 р. та 2017 р. не передбачили чесність і порядність у переліку основних принципів адвокатської етики. Проте цей принцип залишився у розділі IV Правил, який регулює відносини адвоката

з судом (ст. 44); чесність також визначено принципом поведінки адвоката у соціальних мережах (ст. 57 діючих Правил).

Втім аналіз міжнародних стандартів здійснення адвокатської діяльності, історичного розвитку української адвокатури, досвіду зарубіжних країн дозволяє дійти до висновку, що чесність та чесна репутація — фундаментальний, базовий принцип адвокатської етики, який має розповсюджуватися на всі напрями професійної діяльності адвоката, його складові мають бути характеристикою особистості адвоката, у зв'язку з чим цей принцип потребує закріплення серед Основних принципів адвокатської етики (Розділ II Правил).

Загальний кодекс правил для адвокатів країн — членів Європейського співтовариства, прийнятий у 1988 р., закріплює п. 2.2 «Довіра та особиста порядність»: «Довірчі відносини між адвокатом і клієнтом можуть виникнути лише у випадку відсутності у останнього сумнівів відносно порядності, чесності і добросовісності адвоката».

Хартія основних принципів європейської адвокатської професії від 24 листопада 2006 р. проголошує, що честь та гідність адвокатської професії, добросовісність та бездоганна репутація окремого адвоката (пункт d) є одним з десяти основоположних принципів професії адвоката.

«Роль адвокатів у системі правосуддя тягне за собою ряд обов'язків і обмежень, особливо у зв'язку з їх професійною діяльністю, яка повинна бути прямою, чесною і гідною», — встановлено у Рішеннях Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ), зокрема, *Касадо Кока проти Іспанії*, 24 лютого 1994 р., § 46, Серія А № 285-А; *Штойр проти Нідерландів*, № 39657/98, § 38, ЄСПЛ 2003-XI; *Фераарт проти*

Нідерландів, № 10807/04, § 51, 30 листопада 2006 р., та ін.

Ми не можемо виходити з того, що «і так зрозуміло, що цей принцип діє», що вимога чесності є «демагогією», що «є інші важливі питання, які потребують врегулювання раніше, чим чесність та добропорядна репутація» та іншими аналогічними думками, висловленими колегами, які заперечували проти доповнень до Правил.

Норми Правил ґрунтуються на традиціях адвокатури, які передаються в адвокатському середовищі від старшого покоління молодим адвокатам; на правовідносинах, розвиток яких у сучасному світі не може не враховуватися при нормативному регулюванні діяльності адвоката; на міжнародних принципах організації адвокатури та здійсненні адвокатської діяльності, які відображують узагальнений досвід різних країн стосовно етичних вимог до адвокатів та найбільш вдалі способи вирішення питань, що стосуються поведінки адвоката. Принцип чесності та добропорядної репутації не міг бути виключенням та підлягав закріпленню у Правилах.

2. Поняття «чесність» та «добропорядна репутація» потребують уваги відносно уніфікації їх змісту у дисциплінарній практиці, адже під час обговорення Правил виникло чимало запитань, як розуміти зазначені поняття.

Звернення до філософії, юридичної доктрини, етичних кодексів адвокатської професії, які діють у різних країнах, та, насамперед, до самого життя дозволяє сформулювати, на мою думку, беззаперечну тезу, що високі моральні якості особи пов'язуються у свідомості кожної людини саме з чесністю. Чесність — від слова «честь», тобто те, що гідно вшанування, поваги.

Термін «добродіє», який широко застосовується у законодавстві та правозастосовній практиці щодо суддів та прокурорів, з точки зору лінгвістики, охоплює такі категорії, як добро і чесність. Висловлюючи особисте ставлення до цього питання, скажу, що такий термін, якщо спиратися на філософію, є перенавантаженим, адже у будь-якому випадку чесність без доброти не існує. Зміст цих категорій є надзвичайно цікавим, проте розсудити про їх суб'єктивний характер є необґрунтованими — це загальнолюдські цінності. Скоріше, можна стверджувати, що існує суб'єктивне ставлення до них, проте вони не змінюються у залежності від їх інтерпретації.

Добро є етичною категорією, за якою здійснюється позитивне оцінювання певної поведінки, явища чи події; це благо, моральне, правильне, стверджувальне, позитивний початок; добро покликане на протистояння злу, поганому, руйнівному й негативному. Чесність є однією з основних граней людських чеснот,

що відображає вимогу моральності, з позицій якої вона є не правом, а обов'язком.

Правила визначають, що «адвокат повинен бути добропорядним». За тлумачними словниками, синонімами прикметника «добропорядний» є: порядний (нездатний на погані, аморальні вчинки, не підлий); чесний (вірний взятим зобов'язанням, справедливий); правдивий (який виражає відповідність тому, що дійсно відбувається, не обманює); чистий (незаплямований, незаплямлений, який нічим не зганьбив себе); добрий (здатний до співчуття, щирий, неохвильний до егоїзму, вчинення зла та шкоди); моральний (який дотримується норм моралі).

Осмислюючи добропорядність, слід акцентувати увагу на її проявах. Добропорядне мислення — це доброзичливість, співчуття, терпимість (толерантність), відсутність заздрощів. Добропорядність у слові проявляється у правдивості, щирості, ввічливості, чемності, відсутності лихослів'я, несправедливої критики. Добропорядність у діях — це людяність, вдячність, милосердя, працьовитість, пристойність, надійність, стійкість, щедрість, вірність, некорисливість, справедливість.

Етичні категорії є важливими у житті кожної людини, проте у контексті адвокатської діяльності вони отримують свій прояв, який обумовлюється метою, завданнями і функціями адвокатури.

Добропорядність поєднана з критерієм професійно-етичного обов'язку, адже з утратою морального потенціалу неминуче знижується, а згодом втрачається й професійний потенціал. Адвокат, який нехтує принципом чесності та не прагне берегти свою репутацію, може іноді перемагати, проте це недовговічна і даремна перемога, оскільки тимчасова перемога, заснована на брехні, підлості, користі, є моральним провалом і зазвичай, кінець кінцем, переслідує адвоката, коли формується остаточне уявлення, що йому або їй не можна довіряти.

Видатний французький адвокат Франсуа Етьєн Молло у своїх «Правилах адвокатської професії у Франції» (1842 р.), які стали настільною книгою для адвокатів багатьох поколінь і не втратили й до сьогодні своєї актуальності, серед основних принципів, на яких ґрунтується честь адвокатури, називав чесність адвоката.

А. Ф. Коні, авторитет якого у науці судового права є надзвичайним, вказував, що професійний захисник повинен бути добрим, досвідченим у слові, озброєним знаннями і чесністю, а також незалежним у судженнях.

Авраам Лінкольн, з 23-річним досвідом адвокатської практики до обрання президентом США, наставляв: «Вирішуйте бути чесними у всіх випадках; і якщо за вашою власною думкою ви не можете

бути чесним адвокатом, зважитесь бути чесним, не будучи адвокатом. Виберіть інше заняття, а не те, у виборі якого ви заздалегідь погоджуєтесь бути шахраєм».

Відомі сучасні західні дослідники присвячують принципу чесності наукові праці, намагаючись дійти до об'єктивного висновку про те, чи можемо ми взагалі говорити про чесність, якщо йдеться про діяльність адвоката в інтересах клієнта. Так, Пітер Дж. Хеннінг у публікації «Адвокати, правда і чесність у представництві клієнтів» зазначає: «Багато хто звинувачує адвокатів у тому, що вони брехуни з малої відданістю правді, хоча одночасно закон накладає на них зобов'язання ставити інтереси клієнтів вище власних. Посилання на «правду» мають тенденцію заплутувати, а не прояснювати роль адвоката. Суть відносин між адвокатом і клієнтом — це довіра, яка є привілеєм та запобігає примусу адвоката — за деякими винятками — розкрити те, що повідомив йому клієнт. Цей привілей, звичайно, заважає пошуку істини, тому що адвокат зазвичай не може розкрити те, що стало йому відомо під час представництва клієнта, навіть після смерті клієнта. Проголошення істини не може бути першочерговою метою адвоката, коли кожен адвокат у рівній мірі змушений приховувати правду, принаймні, якщо це відповідає інтересам клієнта і якщо немає підстав уникати захисту клієнта. На виявлення правди спрямована діяльність суду, але це не керівний принцип для адвоката. Замість цього в центрі уваги адвоката повинна бути чесність у відносинах з клієнтами, опонентами і системою» (Peter J. Henning. *Lawyers, Truth, and Honesty in Representing Clients*, 20 Notre Dame J. L. Ethics & Pub. Pol'y 209, 2006).

Істина і чесність, безумовно, пов'язані, проте як поняття вони не ідентичні. Істина по справі стосується конкретних обставин і фактів, які встановлюються судом. Чесність адвоката фокусується на точності і достовірності тверджень адвоката. Всякий раз, коли адвокат повідомляє суд, іншу сторону, колега-адвокатів або свого клієнта, це повідомлення має бути чесним. Принцип чесності регулює діяльність адвоката у всіх видах представництва, а не тільки тоді, коли він діє в інтересах клієнта у ході судового розгляду. Цей принцип стосується вираження фактів, юридичних аргументів або позиції, яку займає адвокат у переговорах.

Джон А. Хумбах у своєму есе «Чесність, чесність адвоката і громадська довіра до правової системи» звертає увагу на наступне: «Адвокати, що здійснюють захист у кримінальних справах, зобов'язані сумлінно відстоювати інтереси клієнта і зберігати конфіденційну інформацію про клієнта. Об'єднуючи ці обов'язки, більшість адвокатів приходять до висновку,

що абсолютно правильно приховувати деякі істотні факти у справі, дотримуючись принципу конфіденційності, навіть якщо це призводить до омани присяжних засідателів та інших осіб. Ця тонка невідповідність двох важливих правил призвела до того, що адвокати-захисники припустили, що вони мають право і дійсно зобов'язані захищати своїх клієнтів за допомогою систематичної дезінформації у формі напівправди, мовчазних обманів і навіть навмисно підкріплених помилок — до тих пір, поки вони уникають використання відвертої брехні. Низька репутація адвокатів у частині чесності є одним з безпосередніх наслідків такого розуміння. Зростаюче громадське занепокоєння з приводу адвокатської етики відбувається не тому, що люди вважають, що адвокати нехтують або зловживають своїми професійними стандартами. Швидше, головна проблема — широка інтерпретація етичних обов'язків. Невідповідність етичних обов'язків сумлінності і конфіденційності призвела до неминучої тенденції до використання часткової правди, в якій адвокати свідомо відволікаються від істин, в яких вони не сумніваються, створюють помилкові враження і дискредитують показання, які вони повинні розумно знати, щоб бути фактичними. В результаті люди відчують, що не можуть довіряти адвокатам, щоб бути чесними. Незважаючи на припущення, що ці стилі захисту необхідні для надання обвинуваченим у кримінальних справах «ефективних» адвокатів, не є очевидним, що обвинуваченим у кримінальних справах в цілому краще з ними. Це особливо вірно, якщо, як видається, громадська реакція на цю тактику настільки негативна, що обвинувачених у кінцевому підсумку будуть захищати задоволені собою, але такі, що не користуються довірою, професіонали. У зв'язку з цим недовіра до адвокатів — це не просто проблема іміджу закритої професії. Наш основний цивільний порядок спирається на правову систему і суспільну повагу до неї. Якщо громадськість не може довіряти адвокатам, яким довірено правову систему, виникає проблема, яка кидає тінь на цілісність самої концепції верховенства права» (John A. Humbach, *The National Association of Honest Lawyers: An Essay on Honesty, Lawyer Honesty and Public Trust in the Legal System*, 20 Pace L. Rev. 93, 1999).

Слід погодитись із тим, що чесність адвоката має значення для довіри суспільства до адвокатури, для престижу адвокатської професії.

Престиж (від франц. *prestige* — авторитет, повага) розглядається як громадська оцінка суспільної вагомості індивіда, соціальної групи, професії, організації, певної норми тощо. Престиж пов'язаний з поняттями авторитету, поваги, впливу. Ми повинні визнати той факт, що ставлення до адвокатів, до кожного з нас

особисто, переноситься згодом на всю професію у цілому. Втім слід визнати, що є й зворотний зв'язок: рівень довіри до адвокатури в цілому, рівень її престижу у суспільстві, у свою чергу, відображується й на ставленні громадян до адвокатів.

З Рішення ЄСПЛ у справі «Лекавічієне проти Литви» від 27 червня 2017 р. можна прийти до висновку, як саме сучасна юридична спільнота оцінює поняття високої репутації адвоката.

Громадянка Литви Владислава Рамуні Лекавічієне звернулася до Асоціації адвокатів Литви із проханням прийняти її в колегію адвокатів, проте Асоціація адвокатів відмовила в задоволенні її клопотання на підставі того, що заявниця не має високої моральної репутації.

В. Лекавічієне була прийнята в колегію адвокатів у 1996 р., а 13 серпня 2004 р. була визнана винною у підробці документів та шахрайстві. ЄСПЛ встановив, що під час здійснення своєї професійної практики заявниця у більш ніж тридцяти випадках неправдиво стверджувала в письмовій формі, що вона надавала юридичні послуги в рамках державної програми юридичної допомоги. Крім того, суд визнав, що заявниця підробила підписи досудових слідчих на зазначених вище документах, подала їх посадовим особам суду для отримання платежу та тим самим отримала оплату. Злочини, які вона скоїла, підпадали під категорію незначних умисних злочинів, оскільки максимально можлива передбачена законом міра покарання за ці злочини була до трьох років позбавлення свободи. Їй було призначено міру покарання у вигляді штрафу, судимість була погашена 24 серпня 2007 р.

Проте, отримавши заяву про повторне набуття права на заняття адвокатською діяльністю, Асоціація адвокатів Литви відмовила заявниці, виходячи з характеру кримінального злочину, скоєного заявником, — незаконне привласнення майна за неіснуючі юридичні послуги, та специфіки адвокатської діяльності, зробивши висновок, що В. Лекавічієне не відновила високу (бездоганну) моральну репутацію за такий короткий проміжок часу для того, щоб задовольнити вимоги, викладені в законодавстві про адвокатуру.

ЄСПЛ встановив, що під час оцінювання з юридичної точки зору дій адвоката необхідно враховувати особливу функцію адвокатури та її роль у правовій системі держави. Роль адвоката полягає у захисті прав та законних інтересів клієнта законними способами та засобами, а також в прагненні до здійснення правосуддя. Професія адвоката є однією з професій, представники якої повинні дотримуватися вищих і більш суворих стандартів поведінки. Не лише загальні стандарти поведінки, але також

спеціальні вимоги, встановлені законами, які регулюють діяльність колегії, та правила професійної етики застосовуються до практики адвоката. Необхідність вимог, встановлених правилами професійної етики, є об'єктивною: лише особі з високою моральною репутацією можливо довіряти брати участь у процесі здійснення правосуддя. Дозвіл будь-якій особі брати участь у цьому процесі незалежно від її поведінки дискредитує ідею здійснення правосуддя.

ЄСПЛ зазначив, що в цій справі національні суди провели ретельний аналіз і намагалися встановити баланс між захистом приватного життя заявниці та необхідністю захисту прав інших осіб і системи правосуддя в цілому, та дійшов висновку, що в цій справі стаття 8 Конвенції порушена не була.

Таким чином, висока моральна репутація адвоката є необхідною умовою професійної діяльності.

3. Інститут дисциплінарної відповідальності адвоката є однією з основ належного функціонування адвокатури. Особливий порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності статтею 23 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» проголошено гарантією адвокатської діяльності. Це означає, що незалежність та свобода здійснення адвокатської діяльності забезпечуються такою дисциплінарною процедурою, яка дозволяє повно та неупереджено розглянути дисциплінарну справу адвоката дисциплінарним органом адвокатури, обраним у порядку, встановленому законом.

Безумовно, важливо, щоби закріплення принципу чесності та добропорядної репутації адвоката у Правилах не стало підставою для необґрунтованого притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності.

Зарубіжний досвід вказує на ефективність дотримання адвокатами вимог чесності та добропорядної репутації та висвітлює критерії оцінки дій адвокатів у дисциплінарній практиці.

Пункт 4.2 Загального кодексу правил для адвокатів країн — членів Європейського співтовариства «Чесне ведення судового розгляду» встановлює: «Адвокат завжди зобов'язаний належним чином дотримуватися принципу чесного ведення судового розгляду. Наприклад, адвокат не повинен вступати в контакт з суддею без попереднього повідомлення адвоката протилежної сторони або пред'являти судді будь-які предмети або документи, не попередивши заздалегідь адвоката іншої сторони, за винятком випадків, коли такі дії передбачені правилами проведення судового розгляду». Пункт 4.4 цього Кодексу «Недостовірні або неправдиві відомості» вказує: «Адвокат ні в якому разі не повинен повідомляти суду завідомо недостовірні або неправдиві відомості».

На етапі запровадження новел є доцільним вивчити практику застосування аналогічних норм в інших країнах.

Наприклад, Типові правила Американської асоціації адвокатів визначають чесну поведінку адвоката при взаємодії з клієнтом у наступних положеннях:

1) адвокату забороняється приховувати інформацію, переслідуючи свої власні інтереси або для своєї вигоди;

2) адвокат не повинен навмисно завдавати матеріальної та моральної шкоди своєму клієнту, давати поради або сприяти своєму клієнтові в діях, які, як відомо адвокату, є незаконними або шахрайськими;

3) адвокат не повинен брати участь у створенні або збереженні доказів, якщо йому відомо або ж очевидно, що ці докази є неправдивими;

4) адвокат не повинен радити своєму клієнтові не брати до уваги рішення суду, проте він може робити необхідні кроки, щоб скасувати таке рішення, якщо вважає його незаконним;

5) адвокат не повинен заохочувати клієнта або допомагати йому здійснювати злочинні дії або давати клієнту рекомендації щодо того, як порушити закон і уникнути за це покарання;

6) адвокат може відмовитися від представництва інтересів клієнта, якщо клієнт наполягає на тому, щоб адвокат робив дії, які є незаконними;

7) адвокат не повинен заявляти або ж натякати на те, що він може вплинути не належним чином на суд, орган, який приймає рішення за зверненням клієнта, або на посадову особу;

8) адвокат може приймати подарунок від клієнта з дотриманням правила чесності: наприклад, не забороняється простий подарунок (подарунок до свята або в знак вдячності). Але якщо подарунок вимагає підготовки юридичного документа (заповіту, договору дарування), то клієнт повинен отримати консультацію в іншого адвоката. Адвокат повинен наполягати на тому, щоби документ, за яким клієнт передає що-небудь в дар адвокату, був підготовлений іншим адвокатом за вибором клієнта. Виняток становлять випадки, коли клієнт є родичем адвоката, який отримує подарунок, або коли подарунок незначний.

Правило 3.3 Типових правил Американської асоціації адвокатів «Чесність по відношенню до суду» визначає, що адвокат не повинен свідомо: 1) робити неправдиві заяви стосовно фактичних обставин справи або змісту законів; 2) приховувати від суду істотні обставини, для того щоб уникнути посібництва в злочинних або обманних діях клієнта; 3) подавати докази, які, як відомо адвокату, є неправдивими».

Коли клієнт дає неправдиві пояснення, може виникнути протиріччя між обов'язком адвоката дотримуватися принципу конфіденційності і обов'язком бути чесним по відношенню до суду. Після з'ясування того, що докази є фальшивими, адвокат повинен спробувати переконати клієнта, що їх не слід представляти або, якщо вони вже представлені, що цей обман слід негайно викрити. Американська асоціація юристів вважає, що у випадках, коли клієнт відхиляє вимогу адвоката розкрити обман і наполягає на тому, щоб адвокат зберігав мовчання, за винятком випадків захисту від обвинувачення, адвокат не повинен іти на поводи у клієнта, а, навпаки, повинен розкрити обман клієнта суду або супротивній стороні.

Такі дії адвоката, які можуть мати серйозні наслідки для клієнта, включаючи не тільки відчуття зради, але також програш справи, а можливо, і відповідальність за завідомо неправдиві показання, є дуже нетиповою для адвокатської діяльності в Україні. Американська асоціація юристів у Коментарі до цього положення Типових правил обґрунтовує свою позицію тим, що альтернативою описаних дій адвоката буде підрив процесу встановлення істини, а участь в обмані суду не можна визнати такою, що відповідає завданням адвокатури і вимогам адвокатської етики.

Пошук оптимальної поведінки адвоката-захисника у подібних випадках здійснюється в юридичній науці та адвокатській практиці з давніх часів. Правознавці одностайні в тому, що адвокат повинен спробувати переконати клієнта утриматися від обману; проте дискусійним залишається питання про обов'язок адвоката в тому випадку, якщо йому не вдається переконати клієнта. Виникає питання, як діяти адвокату, коли обвинувачений наполягає на представленні доказів, у той час як адвокату відомо, що ці докази є неправдивими. Зусилля адвоката, спрямовані на виправлення ситуації, можуть збільшити ймовірність того, що клієнт буде засуджений, а також відкриється перспектива притягнення до відповідальності інших осіб, які дали завідомо неправдиві показання на користь клієнта. З іншого боку, якщо адвокат допускає використання фальшивих доказів, то про принцип чесності говорити неможливо, а навпаки, адвокат бере участь в обмані суду. Найбільш складна ситуація виникає, коли підзахисний визнає свою винуватість перед адвокатом, проте займає позицію невинуватості перед судом.

Історія адвокатури знає три основних підходи до позиції захисника у подібних справах.

Перший з них — дозволити обвинуваченому дати показання у вигляді розповіді від свого імені,

встановлюючи певні вимоги до поведінки адвоката. Традиційно обґрунтуванням такого підходу є справа Франсуа Бенджаміна Курвуазьє, яку було розглянуто в Лондоні в 1843 році.

Ф. Курвуазьє був звинувачений у вбивстві лорда Уільяма Рассела, у якого він служив камердинером. Вранці 6 травня 1840 р. лорд Рассел був знайдений вбитим з перерізаним горлом. Камердинер Ф. Курвуазьє стверджував, що в будинок входили розбійники. Поліція, однак, прийшла до висновку, що «розбій» було імітовано для того, щоб відвернути підозру від самого Курвуазьє. Золоті та срібні вироби, які належали лорду Расселу, були знайдені поліцією в обшивці лавок і в коморі Курвуазьє.

Курвуазьє судили, але питання полягало в тому, чи можна його вину довести. Захисник Курвуазьє, відомий адвокат Чарльз Філіпс (1787—1859), добре справлявся з незначною кількістю доказів, таких як відсутність крові на одязі Курвуазьє, знаходження окремих предметів срібла у французькому готелі на Лестер-сквер.

У середині судового процесу Курвуазьє наодинці зізнався Філіпсу в крадіжках і вбивстві. Курвуазьє розповів, що Рассел виявив крадіжки і звільнив Курвуазьє, наказавши піти. Замість цього Курвуазьє вирішив вбити Рассела. Відсутність крові на своєму одязі він пояснив тим, що при скоєнні злочину був без одягу, голим. Філіпс запитав свого клієнта, чи він зараз планує змінити правову позицію по справі, зізнавшись у скоєнні злочину. Проте Курвуазьє наполягав на позиції невинуватості і просив Філіпса продовжити захист на цій основі. Адвокат Ч. Філіпс продовжував захист клієнта, знаючи всі подробиці скоєного злочину, які не були відомі суду. Курвуазьє, тим не менш, був визнаний винним та 6 вересня 1840 р. публічно повішений за межами в'язниці Ньюгейт.

Репутація адвоката Філіпса як захисника Курвуазьє у цій справі суттєво постраждала. Преса, яка дізналася згодом подробиці справи, протягом декількох років переслідувала Філіпса звинуваченнями в тому, що він, знаючи про винуватість Курвуазьє, намагався вигородити його і кинути тінь підозри на інших слуг Рассела. Проте стенограма судового засідання, яка збереглася, свідчить про те, що адвокат спеціально відмовився від будь-якого обвинувачення інших осіб під час судового розгляду.

На основі справи Курвуазьє була вироблена фундаментальна доктрина англійської адвокатської практики. Її суть зводиться до наступних положень:

— захисник зобов'язаний продовжувати захист, незважаючи на те, що по ходу справи переконався у тому, що підзахисний винен у вчиненні кримінального правопорушення;

— адвокат зобов'язаний захищати підзахисного на підставі недостатності доказів, використовуючи для цього всі відповідні способи захисту;

— навіть якщо факти і допускають можливість винності інших осіб, недозволено кидати на них тінь підозри або опорочувати добропорядних свідків;

— захисник не має права висловлювати переконання в невинуватості обвинуваченого, знаючи особисто, що в дійсності той винен.

Такий підхід, на мій погляд, відповідає призначенню адвокатури та вимогам адвокатської етики, звільняє адвоката від обману суду та дозволяє дотриматися принципу конфіденційності.

Другий запропонований спосіб вирішення проблеми полягає в тому, що адвокат цілком звільняється від обов'язку розкрити лжесвідчення, якщо його джерелом є клієнт. На перший погляд, таке рішення є логічним, адже адвокат має бути лояльним до свого клієнта та виходити з принципу пріоритету інтересів клієнта. Проте тут цікаво визначити межі лояльності по відношенню до дій клієнта та нагадати, що у змісті принципу пріоритету інтересів клієнта йдеться про законні, а не будь-які інтереси клієнта взагалі. Адвокат — не слуга клієнта та повинен усвідомлювати, що адвокатура є суміжним інститутом судової влади.

Третій спосіб вирішення питання полягає в тому, що адвокат повинен викрити обман клієнтом суду та не несе відповідальності за порушення принципу конфіденційності. Ця позиція заснована на тому, що правила професійної етики і закон зобов'язують адвоката уникати причетності до давання неправдивих показань або іншої фальсифікації свідчень. Проте такий підхід унеможливорює довірчі відносини між клієнтом та адвокатом, адже клієнт, який не може чітко відмежувати законні інтереси від всіх інтересів, які він має, може остерігатися надавати адвокату інформацію, розуміючи, що адвокат має право її розголосити. Адвокат не може допомагати суду таким чином, щоби шкодити клієнту та перетворюватися з захисника на обвинувача або суддю у справі.

Безумовно, вимога чесності та добропорядної репутації адвоката стосується багатьох ситуацій, які неможливо описати в межах однієї публікації. Лише певний період дії новел дозволить побачити практику їх правозастосування, оцінити їх значення у підвищенні престижу адвокатської професії, удосконаленні вимог до адвокатів, належному здійсненні діяльності з надання професійної правничої допомоги. Наголошуючи на значенні чесності та добропорядної репутації адвоката, можна підсумувати роздуми з цього питання словами Віктора Гюґо: «Найближчою до великого стоїть чесність».